

ВСТУП

Актуальність теми. XX століття було століттям великих потрясінь. Жовтнева революція в Росії, дві світові війни, національно-визвольний рух, який покінчив з колоніальною системою, нескінченні перевороти та громадянські війни в слаборозвинутих країнах позбавили людство відчуття відносного спокою, притаманного йому у столітті позаминулому. Помітне місце серед визначних подій століття займає спалах молодіжної активності, що охопив найрозвинутіші держави Західної Європи та Північної Америки в другій половині 60-х рр., а також тією чи іншою мірою вплинув як на країни "третього світу", так і на країни так званого "соціалістичного табору". Молодіжний рух другої половини 60-х рр., з одного боку, спричинив гостру політичну кризу в багатьох західних державах, а, з іншого, став одночасно результатом і проявом глибокої кризи основних соціальних (світоглядних, культурних, освітньо-виховних тощо) цінностей західного суспільства. Його лідери та активісти прагнули повалити ненависний їм "істеблішмент" з усіма складовими – інститутами влади, традиціями, освітою та культурними надбаннями тощо, простіше кажучи, докорінно змінити все – від головних засад західної цивілізації та культури до внутрішнього світу кожного окремого індивіда. Натомість вони пропонували суспільству в якості альтернативи новий тип молодого людини з особливими молодіжною ідеологією та світоглядом, специфічними і притаманними лише їй стилем життя, поведінкою, зовнішнім виглядом тощо.

Безпрецедентний радикалізм намірів учасників даного феномену підкреслюють більшість західних дослідників, використовуючи при його розгляді такі терміни як "молодіжний бунт", "студентське повстання" чи навіть "революція". Подібні назви відображали ступінь розгубленості інтелектуалів та представників правлячих кіл країн Західної Європи та США перед тими потрясіннями, якими, на їх думку, загрожував молодіжний та студентський рух різним сферам суспільного життя. Однак і серед радянських суспільствознавців та політичних діячів молодіжний рух, ідеологи та учасники якого яро відхрещувались від марксизму-

ленінізму та піддавали гострій критиці політику СРСР та комуністичних партій, викликав більш ніж неоднозначне ставлення.

В травні 2008 р. світ відзначатиме своєрідний ювілей – 40 років "паризького травня" 1968 року, події, що ознаменувала собою найвище піднесення активності молодого населення в країнах Заходу. Проте, актуальність прискіпливого вивчення феномену "революції молодих" з роками не зменшується. Періодичні виступи студентів у Східній Азії – Тайланді, Південній Кореї, Індонезії, Японії, активізація руху антиглобалістів (який, до речі, за багатьма ідейними принципами може вважатись спадкоємцем "нового лівого" руху), масові студентські заворушення в Москві в другій половині 90-х рр., нарешті, бешкети молодіжних банд у кварталах етнічних меншин, який зараз переживає Західна Європа, примушують зарубіжних науковців та урядових аналітиків звертатися до подій 60-х рр. минулого століття з метою з'ясування певних закономірностей розвитку молодіжної категорії населення.

Не менш актуальним дослідження молодіжного руху другої половини 60-х рр. є для нашої держави. Події осені – зими 2004 р. показали здатність українського студентства до небаченої раніше активізації, хоча і на принципово іншій, порівняно з західною молоддю 60-х рр., ідейній основі. Враховуючи появу останнім часом серед молодих людей настроїв розчарування наслідками названих вище подій, а також можливість посилення зневіри надалі, не виключено розгортання молодіжного протесту в майбутньому. А тому уроки кінця 60-х рр. є досить цінними для тих людей, які визначають державну політику країни, і мають бути враховані.

Сьогодні настав час здійснення виваженого, неупередженого аналізу основних аспектів молодіжного руху другої половини 60-х рр. під кутом зору сучасності, враховуючи всі ті процеси, зрушення та нові явища, які мали місце у світовій історії за останні десятиліття. Тим більше, що тепер, коли вітчизняна історіографія більше не обмежена в своїх дослідженнях ідеологічними догмами, а також коли відомі наслідки молодіжного руху 60-х рр. та результати його впливу на подальший розвиток західних країн, існує можливість більш об'єктивного підходу до оцінки даного явища.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дане

дисертаційне дослідження пов'язане з розробкою затвердженої комплексної наукової теми кафедри історії нового та новітнього часу Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича "Актуальні проблеми історії нового та новітнього часу країн Західної Європи та Північної Америки".

Мета і завдання дослідження. Метою даного дисертаційного дослідження є здійснення комплексного ретроспективного аналізу молодіжного руху другої половини 60-х рр. ХХ ст. в країнах Західної Європи та США. Автор не передбачав у своїй дисертації відтворення хронологічної послідовності подій, обмеживши її висвітленням головних аспектів, аналіз яких є найбільш важливим для розуміння суті молодіжного руху другої половини 60-х рр. як історичного феномену.

Досягненню поставленої мети підпорядковані наступні **завдання**:

- розкрити властивості молоді як соціально-демографічної категорії;
- встановити особливості становища молоді 60-х рр. в країнах Заходу та з'ясувати всі обставини, які їх зумовили;
- проаналізувати соціально-економічні, політичні, культурно-освітні та психологічні передумови і причини активізації молодіжного руху в країнах Західної Європи та США в другій половині 60-х рр. ХХ ст.;
- визначити основні витoki формування молодіжної ідеології другої половини 60-х рр., та її особливості;
- охарактеризувати найбільш загальні риси молодіжної контркультури 60-х рр.;
- дослідити форми і прояви молодіжного протесту, виділити основні його типи та особливості головних етапів розвитку;
- проаналізувати причини занепаду молодіжного руху в країнах Західної Європи та США на рубежі 60 – 70-х рр. ХХ ст.

Об'єктом дослідження є молодь як соціально-демографічна категорія з притаманними їй особливостями.

Предметом дослідження виступає молодіжний рух другої половини 60-х рр. в країнах Західної Європи та США.

Мета і завдання даного дисертаційного дослідження, його специфіка і

складність визначили *методи дослідження* щодо його проведення. Дисертант вважає за доцільне подати молодіжний рух другої половини 60-х рр. в країнах Заходу діалектично, намагаючись розкрити його характерні риси та особливості як цілісного історичного феномену, і, водночас, простежити певну динаміку його розвитку. Використання проблемного підходу дозволило автору роботи оптимальніше висвітлити ті аспекти молодіжного руху другої половини 60-х рр., які є визначальними для цілісного розуміння даного явища. Водночас автор при здійсненні комплексного аналізу проблем намагався дотримуватись загальнофілософських принципів єдності загальних властивостей явища та його конкретних проявів, об'єктивних та суб'єктивних чинників розвитку досліджуваного феномену.

У дисертаційному дослідженні автор також використав загальні принципи вивчення історичних явищ. В основу теретико-методологічної бази дисертації покладено принципи історизму, наукової об'єктивності, системності, інтуїтивно-логічний принцип.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють період другої половини 60-х рр. ХХ ст. Водночас, для досягнення поставлених цілей та завдань, зокрема, для оптимального аналізу таких виділених в дисертації проблем, як ідейні витoki, передумови і причини піднесення та занепаду молодіжного руху в країнах Заходу, автор вважав за доцільне виходити у своєму дослідженні за вказані хронологічні межі.

Географічні рамки дослідження обіймають країни Західної Європи та Сполучені Штати Америки. Разом з тим, автор не ставив за мету здійснення послідовного аналізу проявів молодіжної активності в кожній з країн Заходу. Розгляд конкретних подій, пов'язаних з активізацією молодіжного протесту підпорядкований необхідності виділення основних рис та специфічних особливостей даного руху як загального історичного явища, характерного для західної цивілізації. Відповідно, головний акцент у дисертаційному дослідженні ставився на найбільш типових, або найбільш резонансних проявах молодіжної активності, тобто таких, які могли послужити автору певним підтвердженням його

загальних висновків.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що автором здійснено першу в українській історіографії спробу комплексного ретроспективного аналізу молодіжного руху другої половини 60-х рр. ХХ ст. в країнах Західної Європи та США як цілісного історичного явища. Динаміка молодіжного протесту 60-х рр. розглянута у тісному взаємозв'язку об'єктивних процесів соціальної трансформації західного суспільства з суб'єктивними аспектами, зокрема зрушеннями у молодіжній свідомості в 50 – 60-х рр. Автор зробив спробу ґрунтовного аналізу та систематизації теоретичних засад та ідейних витоків молодіжного протесту. При здійсненні дослідження автор намагався подолати обмеженість, притаманну як радянській марксистсько-ленінській історіографії (соціально-економічний детермінізм), так і західним науковцям (надмірне захоплення суб'єктивними, психологічними факторами), і, водночас, продуктивно використати позитивні моменти різних напрямків історіографії молодіжного руху 60-х рр. Багато уваги в дослідженні приділено характеристиці понятійного апарату, задіяного в дослідженні, що також є новацією у вітчизняній історіографії проблеми.

Практичне застосування одержаних результатів визначається науковою новизною і полягає у можливості їх використання в наукових, навчальних та прикладних цілях.

Матеріали та отримані висновки дисертаційного дослідження можуть бути використані як теоретична або фактологічна основа для підготовки узагальнюючих праць з всесвітньої історії другої половини ХХ ст. Деякі аспекти можуть бути залучені до написання робіт з соціології молоді, при підготовці навчально-методичних посібників, а також використані відповідними державними установами, відомствами, діяльність яких пов'язана з виробленням молодіжної політики України.

Фактологічних матеріал дисертації та її результати вже використовуються у навчальному процесі у Чернівецькому національному університеті, на кафедрі історії нового та новітнього часу факультету історії, політології та міжнародних відносин, де автором розроблено спеціальний курс "Молодіжний радикалізм в

другій половині 60-х рр. ХХ ст. в країнах Західної Європи та США".

Апробація результатів дослідження здійснена під час обговорення на засіданні кафедри історії нового та новітнього часу факультету історії, політології та міжнародних відносин Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Основні ідеї та окремі положення дисертаційного дослідження пройшли апробацію у виступах під час наступних конференцій: I Всеукраїнська наукова конференція "Актуальні проблеми вітчизняної і всесвітньої історії" (м. Луганськ, 8-9 лютого 2001 р.); XXVI міжвузівська науково-методична конференція "Нові технології навчання та покращення якості підготовки фахівців з вищою освітою" (м. Полтава, 21-23 березня 2001 р.); II та III Всеукраїнські науково-практичні конференції студентів, аспірантів та молодих вчених за підтримки Київської міської державної адміністрації "Крок у майбутнє" (м. Київ, 22-24 травня 2002 р. та 25-27 червня 2003 р.).

Публікації. Результати дослідження опубліковані в 11 авторських публікаціях, шість з яких – у наукових фахових виданнях з історичних наук, що входять до переліку ВАК України.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, поділених на підрозділи, висновків (185 с.), списку використаних джерел (231 найменування на 20 сторінках). Повний обсяг дисертації складає 205 сторінок.